

Chichicastenango, 1

“Un vellet de cara impenetrable resa en un altar lateral, davant d’un Crist de rostre contorsionat i ple de sang. L’homenet parla amb la imatge, li conta coses molt seriosament, es passa les mans pels ulls i per la cara, fa gestos vehements, i al cap d’una bona estona li encén una petita candela.”

Els visitants, ben de matí, eixim de la capital del país per una extensa avinguda, dita de Roosevelt, que és un infern de trànsit de furgons desballestats, camions i camionets, i sobretot vells *school bus* americans reconvertits en autobusos multicolors, vull dir de molts colors cada autobús, atapeïts de gent, amb el sostre ple de més gent, de sacs i de grans bosses. A les vores de l’avinguda Roosevelt hi ha una extensió infinita de construccions d’un sol pis, tallers de reparacions, botigues indefinibles, anuncis pintats a mà, casetes baixes en amples carrers de terra. Guatemala capital és també, com altres capitals d’Amèrica Central, només un immens suburbi al voltant d’una ciutat inexistent. Però l’avinguda Roosevelt és alhora el punt per on passa la carretera panamericana, i per tant tot el trànsit terrestre que circula entre l’Amèrica del Nord, la del Centre i la del Sud. En haver eixit de la capital, però, sorprèn la poca densitat d’aquest trànsit intercontinental de camions: el trànsit continua sent sobretot de vells autobusos de colors llampants, de furgons de distribució local, i sobretot de camionets mínims amb una caixa on cabrien còmodament quatre persones però hi viatgen quinze o vint. Immediatament, la carretera comença a pujar muntanya amunt i les vores, tot d’una, s’omplen d’una innombrable població autòctona i agrària. Indis pobres, per entendre’ns: absolutament indis, absolutament pobres.

Com més amunt pugem per les muntanyes verdes, més escàs es fa el trànsit, però no menys boig, la gran panamericana esdevé una trista carretera maltractada, i a banda i banda s’estén un paisatge de colls i més colls invariablement plens de parcel·les de conreu, dacsa i fesols, *maíz* i *frijoles*, com els paisatges de bancals del Maestrat o de la Marina, però sense bancals, perquè ací la terra és tova i no hi ha pedra. Com una infinitat de masies disperses per la muntanya, però que no són masies sinó barraquetes tristíssimes i mínimes, fetes de rama, taulons mal tallats, fang i, amb una mica de sort, bidons vells o xapa ondulada. Un panorama de barraquisme rural, un antic poble de camperols que ara habita cases, si se’n poden dir cases, tan esqualides com els seus parents que han emigrat als suburbis de la ciutat. Creuem homes petits, vestits de blanc

i amb barret d’ala ampla, muntats en cavallets menuts i prims, creuem més homes i nens, en colles, amb enormes lligones al coll que uns altres homes fan servir per fer muntonets de terra al voltant de cada planta de dacsa. Dones i nenes vestides de colors vius caven la terra amb lligonets petits, o treballen amb telers de cintura lligats al tronc d’un arbre. Hi ha qui, amb paciència antiquíssima, espera a la vora del camí que algú li compre una peça de roba, una fruita, una col o un pot de coca-cola. I llavors, després de tres o quatre hores, arribem a les envistes de Chichicastenango.

Al centre de la vida de Chichicastenango hi ha l’església de Sant Tomàs, perfectament emblanquinada, amb dos campanars blancs, que s’eleva al capdamunt d’una ampla escalinata de pedra. Els esglaons –o el nombre dels esglaons– tenen algun sentit màgic i ancestral que m’expliquen però que no arribe a entendre del tot. Se suposa que no és correcte seure en aquestes pedres antigues, guardades pels membres d’una imprecisa confraria, però la realitat és que no només hi seuen al sol els habitants del país, sinó alguns dels escassos visitants forasters, principalment dels joves que viatgen amb grans motxilles a l’esquena. Però jo vull respectar el ritual, no puge per les escales sinó per un accés lateral, i evite interferir l’actuació d’un bon home que, a la porta principal, no para de moure endavant i endarrere un encenser que omple l’entrada de fum perfumat. L’església és fosca, fa olor de cera, d’encens, de flors marcides, de fum i d’humitat, i d’una barreja de suor i de poca netedat. Un vellet de cara impenetrable resa en un altar lateral, davant d’un Crist de rostre contorsionat i ple de sang. L’homenet parla amb la imatge, li conta coses molt seriosament, es passa les mans pels ulls i per la cara, fa gestos vehements, i al cap d’una bona estona li encén una petita candela. Al centre de l’església hi ha unes grans pedres planes negres cobertes de pètals de flors, sobre les quals grups de dones agenollades encenen més candeles formant línies i dibuixos, i resen també com qui conversa vivament amb éssers invisibles. Una parella de joves, a genollons, avança cap a l’altar major barroc, daurat i renegrit, resant o parlant amb el sant en llengua maia, estenent les mans, i passant-se-les per la cara. Els visitants seiem en un banc, en silenci, respectuosament.